

ORADEA-MARE (NAQYVÁRAD)
15 novembre st. v.
27 novembre st. n.

Ese in fiecare duminică.
Redacțiunea :
Strada principală 375 a.

Nr. 46.

ANUL XXVIII.
1892.

Prețul pe un an 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de an 5 fl.
Pe $\frac{1}{4}$ de an 2 fl. 70 cr.
Pentru România pe an 25 lei.

Corđi rupte.

(Fine.)

Ră-mi o sărutare Iléno, voești?!
— Ai inebunit? Cum cutezi a-mi vorbi astfel?!
— Cum? — Așá, că te iubesc! De luni intregi tremur de dorul a-ți stringe barem mâna și atunci totdeuna știi să dispari. Acum inse, pe legea mea, n'o să-mi mai fugi!

Bărbatul puternic, cu ochi compuși din fulger și prăpastie o cuprinse iute și o sărută odată... de doué ori.. și pe lângă tóte că se svércoliá in brațele lui de oțel ca ș-o pasere spăriată, o mai sărutá de multe, de multe ori, îmbătându-se tot mai tare de parfumul părului de mătásă și de căldura buzelor delicate!

— Ah, lasă-me, lasă-me, pentru Dne-deu!

In fine reuși a se smulge din îmbrătoșarea temerară a lui.

— Obraznicule! — di-se cătră el și vocea-i vibrá de mânie, ba, infamule! a me ofensá astfel! Ești un hoț ordinar, de care nici o preumblare pacinică nu mai este sigură!

Bărbatul, spriginit de un copac al pădurei întinse, unde se aflau ei acum, lăsá liniștit să trecá viscolul peste el, delectându-se in focul

ochilor ei, aprins de el; foc, care 'n moment fu stins de lacrimi mari, lucii.

— Iléno, aibi milă de mine! — suná vocea lui armonioasă — nespus te iubesc! Înțeleg, că te simți ofensată, tu care ești așá de mândrá din fire, amorul meu nemărginit inse me scusá.

«Se di-ce, că recunóșerea greșelei este primul paș spre îndreptare — eu inse nu voesc să me îndreptez, — făcú o mișcare violentă, la care ea se 'ntórse iute, voind a pási mai departe.

— Nu, — di-se el, hotărít, prinđénd-o de mână — ai să me ascuți! Tu de multe ori m'ai refusat, Iléno, inse așá, ca să me 'ntorc la tine și mai invăpăiat.

«Bine mi-ai cunoscut firea, care-și aflá chiar in luptă plăcere. Acésta luptă, Iléno, ími place 'n deosebi; luptă, unde peste tóte voi să in-ving, fiind adorata ta persónă prețul victoriei mele.

«Tu m'ai respins, atragéndu-metot mai tare: ai jucat cu mine jocul pisiceii cu șórecele — forța deosebită a secsului-teu — m'ai și captivat pe deplin și acum nu doresc altá decât a-mi petrece viața la picioarele tale, așteptând și implinindu-ți tóte dorințele!

Tăcú. N'o mai ținea de mână, ea inse nu se mișcă de pe loc, ci stătea a-

CONSTANTIN NOTTARA.

dăncită 'n gânduri, cu ochi țintiti la cerul albastru de maiu, care străbătea puțin prin crengile dese ale arborilor. In rațe calde, luminose, săriau milioane de insecte și din depărtare s'auđiá cãntãnd cucul. Erã o grandiosã armonie in tótã natura. La ce se gândiã ea?.. La chaosul din inima ei...

El, cu ochii lui ageri, vedea bine lupta internã, oglindatã pe fața fetei și fiind cã a iubit și trãit mult, ghici repede acea ce Iléna nu șcicia încã — amorul ei față de el! O bucurie tainicã fulgerã prin ochii bărbatului.

— Haid să terminãm jocul acesta, Iléno! — dișe el iarăș — încã ađi vorbesc cu părinții tei — séu să fie cu puțință să me refuși?! — imposibil! Tu me iubești, Iléno! de nu, pentru ce m'ai fi incurajat așa de multe ori, de și respingându-me la aparință; din choceterie calculatã? — nu, ești prea tinerã, prea nees-pertã pentru acésta!

Și se făcù luminã 'n peptul ei! și incepù tot să capete formã și colóre! Vocea lui îi ridicã o lume nouã din chaosul sufletului ei: siguranța iubirei cãtrã el...

Ah, și óre pentru ce a deșeptatu-o el?!

Cãt colorit, cãtã viéța in amorul bărbatului acesta, apãrut deodatã in viéța ei, spre nespusã fericire și nespusã mãhnire sufletescã! Da, el a devenit stãpãn peste inima și voința ei, el, care șcicia să iubescã așa puternic și plin de bărbãție... Junele cu ochi ca cerul erã uitat și uitat erã acum și amorul seu, plin de rugãciuni sublime... Ghițã erã prea frumos, prea bun, aparținend unei lumi inalte, care puțin o înțeleg; rivalul seu din contrã, format din lut cu pãcate și virtuți din glie, de care te lipești cu tóte fibrele inimei. Șcicia apoi să voiescã, pe când Ghițã 'n blãndéța lui nesfêșitã nu voiã nici odatã alta decãt a face voia ei.

— Iléno! — se rugã el, netedându-i pèrul negru, undulos, — tu nu-mi respunđi!

— Ah, fugi, pentru Dneđu! — dișe ea c'o durere profundã — nu șcii, cã eu sũnt legatã de altul, carele, pãrãsindu-l, móre de necas?! — Ghițã! sèrmanul Ghițã!

— Darã nu-l iubești, cum o să-l ferecești? Și óre el iubește-te ca și mine? — el, care este prea rece, spre a puté înțelegé o inimã caldã ca și a ta.

— Ghițã me iubește, — dișe ea esitãnd — ah, el este așa de bun, așa de blãnd!

— Da, blãnd, ca ș-un idiot!..

O privire indignatã din ochii negri, nepètrunđibili, îl făcurã să 'nceteze cu tonul disprețuitor.

— Inse el este preot și ca atare ș-a aflã consolare, decã va avé trebuință de asta in sfãnta lui credință, — darã eu, care nu cred decãt in zimbetul teu mãntuitor și 'n amorul nostru nesfêșit: cu ce să-mi alin durerea pierderii tale? Nu, tu ai să fii a mea și să șciu cã-mi espun viéța pentru tine!

Și el a invins.

Ștelele serii priviau in odaia unei mirese palide, care plãngea, plãngea amar... Ce nebuni mai sũnt și ómenii! — dișeau lumenele eterne. — Plãng, decã li se implinesce un dor, și de nu, iarăș plãng!

Și vestea merse cu aripi de fulger peste vãi și munți, — florile și paserile ș-o spuneau in gurã mare ș-o povestiau lucéferii valurilor fugãtore a rãului și șciseau toți de onórea mare cã a ajuns pe fata popii, care curcerise inima și mãna boerului bogat din sat! — Cã s'a frènt o inimã prin acésta?! — ce mai lucru, când ãilnic se frãng atãte și atãte inimi și chiar numai pentru un vis!! — De, nu mai visézã nebuni de ei!

*

E nópte liniștitã... Nici o frunđã nu se mișcã... Acum... prin tãcerea profundã a nopții sunã maestos orologiul, bătènd orele... una... doue... patru... doue-spredece... ora morților: acelora, cari au murit și odihnesc somnul vecinic și acelora, cari încã au murit, inse fãrã să odihnescã — a cãlugãrilor. In șir lung merg la bisericã, niște fantóme negre, mișcându-se mereu in puținele rațe a luminelor, ținute in mânilor uscate.

Miserere mei, Deus! — resunã cãntecul de jumãtate inãdușit: suspin din valea plãngerilor!

Viéța este o durere mai mult, séu mai puțin modulatã, cu pause scurte ori lungi — fugi de ea in mãnãstire? insedar! in tine este viéța, deci și durerea și pretotindene o duci cu tine.

El, cu junețele și comórele lui sufletești încã s'a dus să morã de viu și să se 'ngrópe 'n zidurile 'ntunecate, reci, sperãnd să afle aici pacea doritã...

Miserere!.. ah, ce-i asta?! — de tot aprópe de el resunã un ris vesel, fórte vesel, un ris femeiesc — tresare... ah dal iarăș nãluca acésta!.. Incercã a se rugã; cuprinde desperat între degetele ferbinți crucea Mãntuitorului... schintei îi sar inaintea ochilor... ah acolo, unde este atèrnatã de pãrete icóna sfãntei fecióre — stã ea, cu ochi zimbitori, cu talia svelțã și-i face semn cu mãna... sudori reci îi trec pe frunte și din peptul chinuit erupe intr'un hohot de plãns: Miserere!.. Da, ea și tot ea! — Óre pãnã când?! — Numai de-ar trece barem nóptea cu fantómele aceste mistuitoare și să vie điuã! — Điuã? — unde vèntul șoptește de ea, de fericirea ei lângã bărbatul frumos, bogat, care acum culege tótã dulcèța de pe buzele ei, aceea ce el abiã a cutezat să și viseze. Cum sũnt rațele sórelui de cald! — i se 'mpare cã-i inferbintã templele, apoi inima — mãna face o mișcare involuntarã, ca și aceluia, care manuezá un pumnal... — Ah, iértã-mi Dómne pècatul, precum iert și eu!..

Apoi vin orele indelungate, petrecute 'n rugãciuni... Se rógã pentru pace și pacea tot nu vine!..

— Ești prea zelos, fule! — dișe superiorul, uitându-se la fața subțiatã, ca și sculptatã din marmorã și la ochii mari, strãlucitori a tinerului cãlugãr. — Dneđu nu pretinde să ne ruinãm in serviciul seu.

— Am multe și grele incercãri, sfinte pãrinte, și am trebuință de multã rugãciune!

In fine și pentru el a sosit pacea. Cerului i s'a fãcut milã de sufletul chinuit și i-a trimis àngerul morții, carele este și al pãcii...

In inima torturatã a incetat durere și iubire, suvenire și dor...

Sub sãlcii triste odihniã Ghițã somnul etern. Viorele creșceau pe mormènt, pe care nóptea îl acoperiã luna c'un vèl țesut din fire de argint; iarăș ierna trecea uraganul peste el, urlãnd blãsteme și amenințãri!..

— Fii cuminte, Iléno! Catã cã voi să me ingri-gesc de tine, cum se cade la un bărbat onest.

— Nu bani, ci amorul teu de odinórá mi-l dã!

— rostiã ea, ștergèndu-și lacrimile de pe obrazii palidii.

— Sentimentalism deșert — dișe bărbatul impacient — țiam esplicat-o deja de multe ori, c'un amor nesfêșit este o fantasie nebunã. Tu ești încã junã; despãrțèndu-ne poți să te ferecești, reafãnd amorul, ce eu nu ți-l mai pot da, in alt bărbat.

— Cãt ești de crudel, of Dómnel!

— Adiò! fii înțelèptã! Mãne vine avocatul meu, cu carele vei binevoii a aranđã celelalte.

Pașii lui se perdură în depărtare și ea rămase singură... Ce singurătate gróznică!.. Părinții îi muriră și el, pe care-l iubise așa de mult, o părăsi, urmărind o nouă stea, o imponentă frumuseță teatrală.

Ce i-a mai rămas din trecut?!.. Amintirile și — un mormânt, unde odihniá Ghită cu inima nobilă a lui, numai acum înțelesă de ea!.. Ce amor! și ea l'a aruncat ușoratic în vânt! Focul etern al iubirii lui sacre l'a schimbat cu fulgerul orbitor al unui amor trecător, care-i ameți momentan inima, rânind-o mai apoi greu... Ea a rupt și frânt nemilos cordile unei inimi generoase până acésta s'a prăpădit și a devenit liniștită de tot...

Bine le este morților, inse reu e de cei cari trăiesc având în inimă durerea singurătății și a remușcării...

VOLUMNIA BELLE.

Supărarea.

Su-ai supărat c'am dīs o vorbă,
Te-ai mâniat așa de tare,
Că nu știi de cum să te 'mpac --
Și tot me 'nvêrt și 'n piept me dore,
Că te-am lovit așa de tare. —
Și nu pot gura să-mi desfac,
Să-ți trecă reul, să te 'mpac.

Și eu me alipesc de tine
Și 'nctet te 'ntreb unde ți-e rău,
Ca să sărut, să trecă 'ndată
Ori ce dureri din sinul teu.
Și tu me lași să-ți ascund capul
La pieptul meu — am nemerit!
A! ce degrabă găsii lécul,
Și eu ce griji am suferit...

Și fericit — acum că-mi merge
Tot te întreb și te sărut,
Pe unde trece, gura-mi șterge
Ori ce durere ai avut.
Ș-acum mai mârții câte-o lécă,
Adică ești tot supărat.
Și cum eu așteptam să-ți trecă —
Deodată simt — un sărutat...

ELENA VORONCA.

Proverbe.

Décă luneci cătuș de puțin în necinste, îți rămâne.
cât vei trăi, pătă pe talpa piciorului. (Albanez.)

Inainte de Sf. Gheorghe, să tragi cu cleșcele ierba
și nu éșă din pământ; după Sf. Gheorghe, s'o bați cu
ciocanul, că tot éșă. (Slavon.)

Cine minte, nu e cređut nici când spune adevărul.
(Românesc.)

E tréba boierului să făgăduiescă, dar numai a mo-
jicului să se ție de cuvânt. (Francez.)

Cine-ți aduce știri despre alții, bârfește și despre
tine. (Persan.)

Paul Forestier.

Comedie în 4 acte și în versuri, de *Emile Augier*.

(Urmare.)

Scena II.

PAUL (*singur*.)

Astfel înșelați, dormi-vor într'o liniște deplină...
Și-o să 'ncep treptat pe urmă în așa chip a le scri,
Că prin bănuélă lucrul să se pótă pregăti,
Și atuncia adevărul mai puțin o să-i lovéscă,
După ce 'ntr'atâtea rënduri vor avé să-l presimțéscă...
Bietii ómeni!.. — Remușcare? Óre nu sânt greu lovit
Cât și dênșii și printr'ênșii? Pentru ce m'au amăgit?...
Aș fi insurat ađi fără ticălósa amăgire
Care-mi arată pe Leea nedemnă de-a mea iubire?...
Jurământurile smulse printr'o rea credință, ce
Datorii pot óre-atrage după ele?... Și-apoi ce?
Să mai fie încă vorba și-ací de-al moralei nume,
De drept și de datorie, de scandaluri și de lume?
Când ne apărăm vieța arme facem din ori ce;
Legea sfântă a salvării singura 'n picíore e!
Mie, care fără Leea, nu pot viețui, când óre
Voi s'o urmăresc, să-mi pese de ce voi călcá 'n picíore?...
Nu! — S'o urmăresc!.. Ea inse a jurat c'amantul seu
Nici când nu... A! de și-ar ține ást cuvânt, apoi nici eu
Nu voi mai avé... Nu, inse! căci împotrivirea-i are
De pe-acuma trebuință ca să puie-o depărtare
Între noi... și când acolo, de-ori ce piedeci desfăcut,
Voi căde pe ne-așteptate, pentru ceialați pierdut...
— Tata!..

Scena III.

PAUL, MIHAIL.

MIHAIL.

Reynal, ei bine, ce 'ntémpare ne-așteptată!
Dat-am de Firmin la scară și de birja ta... Îndată
L'am împachetat într'énsa și l'am și espediat
Să-ți aducă pe Angela să ve 'mbrățișați. Pécac
De superioră, inse ce să-i fac?..

PAUL.

Dar nu e vreme!..

MIHAIL (*scofënd ciasul*.)

Dimpotrivă e destulă; te duceai chiar prea devreme...
Bine că n'am fost la teatru, căci altmintrelea, ingrát
Ce ești, te-ai fi dus și fără să me fi îmbrățișat.

PAUL.

Inse înțelegi...

MIHAIL.

Știu, lasă... Dar în minte veđi ce-i vine
Și lui Reynal, să-și cheme dintre-amici tocmai pe tine!..
V'ati legat cam fără voe-mi, inse nu e un cuvânt:
A unui murind chemare, pururea e lucru sfânt!..
Inse nu știu cum... plecarea-ți, veđi tu, se cam potrivește
Cu...

PAUL.

Ce e?

MIHAIL.

Cu turburarea care ți-o pricinuește
Re'nturnarea Leei... Haide, lasă că e mult deja
De când îți cunosc eu taina; inse nu-ți điceam ceva
Din discreție curată...

PAUL.

Din discreție curată

Nu-mi spuneai nici că ruptura, ce me revoltă odată
Intr'atăta de puternic, eră tot opera ta?

MIHAIL.

Destulă dreptate-mi dete întemplantarea...

PAUL (*c'un ton sec.*)

Fie-așă;

Dar eram in vârsta 'n care omul se conduce singur.

MIHAIL.

Inse cum aflași? Da, Leea, numai ea ți-a spus, de sigur.
Așă dar ai revădit-o?..

PAUL.

Da...

MIHAIL.

La dânsa?..

PAUL.

Negreșit.

MIHAIL (*neliniștit.*)

Și ce te duceai să cauți? la romanu-ți un sfârșit?

PAUL.

Tocmai. Beaubourg îmi dăduse sarcina, prietenește,
S'o cer pentru el...

MIHAIL (*asigurat.*)

Ce-i dreptul, da: succesul poruncește.

Scena IV.

Aceași, ADOLF.

ADOLF (*cătră Paul.*)

Eri cum te-ai purtat de aspru și ca să mai dau pe-ací,
O! de sigur, că nu-s mândru, dragul meu, vei socoti...
Inse astăzi, fii pe pace, nu me adresez la tine;
Prea mi-ai dovedit ce tare te interesezi de mine...
Cătră tatăl teu dar...

MIHAIL.

Cătră mine?

ADOLF.

Dar de-astă dată ȕeu

Cu intenȕiuni cinstite, crede-me...

MIHAIL.

Te cred...

ADOLF.

Și eu

Am apoi tot dreptu-a crede că și dânsa me iubește...
Scurt, chiar aȕi de diminȕȕă o cerui...

MIHAIL (*surprins.*)

Tu chiar?

ADOLF.

Firește;

Nu me trimisese Paul să me plimb?

MIHAIL.

Ce spui!..

ADOLF.

Curat!

PAUL.

La 'nceput demersul ȕsta sigur că-mi părea ciudat...
Il făcuí pe urmă inse dup'o mică chibzuȕlă...

ADOLF.

L'ai făcut? Când? după mine dóră...

PAUL.

Fără indoȕlă.

Tu nici nu plecaseși bine, când deja eram intrat...

ADOLF.

A! ce-i drept, poȕi să te laudí că frumos ai operat!..

MIHAIL.

Cum așă?

ADOLF.

Să veđi... Plecasem ca o pénă de ușure...
Ea, pe séră-mi promisese cu respunsul să se 'ndure,
Și 'ntr'un chip așă, amice, că in inimă răpit...

MIHAIL.

Cum? íȕi 'nchipui tu că Paul cu necinste te-a servit?

ADOLF.

Adevȕrul e, că după priimirea de-astăȕi, frate,
Plin de-o 'ncredere neróđă plec la ea, pe inserate...

PAUL.

Ce pot eu? Inchipuindu-mi că odată i-ai plăcut,
A mea-i vina dȕcă astăzi nu-i mai placi?

ADOLF.

Ce s'a făcut,

Nu șciu; dar a mea pricină nainta de-a ta pledare
Eră câștigată; după, e pierdută. O cercare
Te rog fórte, scumpe maistre, ca să faci pe lângă ea.
Paul mi-a făcut reu, inse eu cred că scop bun avea;
Partea dumitale este de a drege, de-a reface...

MIHAIL.

Bucuros demersul ȕsta, dragul meu, eu il voi face —
Chiar de mâne...

ADOLF.

Mâne fi-va prea târđu s'o poȕi vedȕ.
Ori acum, ori nici odată: plȕcă astă séră...

MIHAIL (*incrementit.*)

Ea?!..

ADOLF.

Da, am darul de-a o pune tot pe drum...

MIHAIL (*privind la Paul.*)

La Nissa plȕcă?

ADOLF.

Sȕu Veneȕia...

MIHAIL (*șie ȕnsuș.*)Aceași cale, da... (*lui Adolf.*)

Ascultă-o lȕcă:

Ca să-i cer o 'ntrevedere la minut eu m'aș porní,
Dȕc'o altă daraveră nu m'ar reȕinȕ ací,
Daraveră, ce-aș scȕpȕ-o, de-aș lipsí chiar o minută...
Dar o grabnică scrisóre uite-acuma e făcută...

ADOLF.

Rugȕciuni de prea departe nu au dar a 'nduplȕcă.

MIHAIL.

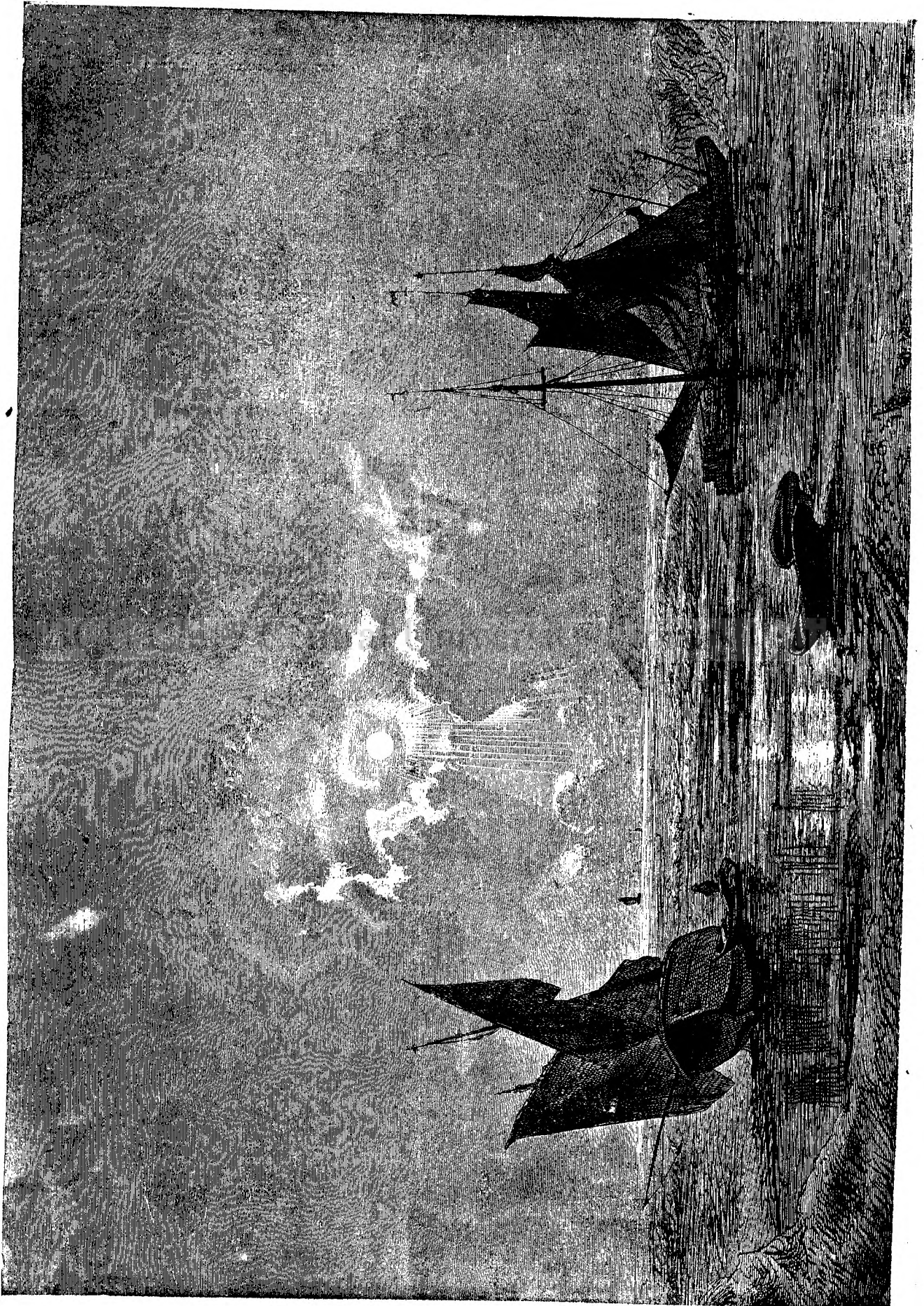
La Veneȕia atuncia, la nevoie, vom plecȕ,
Așă de curȕnd sfȕrșitȕ aș voi cȕsȕtoria...

ADOLF.

Cum? ai consimȕí să facem amȕndoi cȕlȕtoria?..

MIHAIL (*congediȕndu-l.*)

Íȕi promit; hai du-te...

N ó p t e a p e m a r e .

ADOLF (*stringându-i mâna.*)

Maistre, mulțămesc! (*pe pragul ușei.*)
E-aprins puțin,

Inse mâne, cine șcie... ia, să fiu ceva mai fin:
Hai să spunem fuga Leei că aicea e chemată
Pentru grabnice afaceri: ce idee minunată! (*Iese.*)

Scena V.

PAUL, MIHAIL.

MIHAIL.

In ce chip e telegrama ce-ți trimete-al teu amic?
Ia arată-mi-o.

PAUL (*cu recelă.*)

Șcii bine că n'am primit nimic!

MIHAIL.

Tot mai stăm la indoelă! Faptă-așă de nebunescă
Nu putea, ca evidentă, conștiința-mi s'o primescă.
Așă dar e cu puțință! vesel dezertor, plecai
Iar in urma ta desastru și durere ne lăsați...
Te duceai, de legi umane și divine nepăsându-ți,
Peste-ale noastre ruine un capriciu nerod urmându-ți...
Și apoi, ce mai capriciul chiar de tine ofelită,
Lovit cu dispreț, necinste, cu rușine-acoperit!

PAUL.

O! nu trebuia ca pétra eu să i-o arunc in față!
De greșela-i de-o minută* eu sînt vinovat pe viétă,
Eu! Séu dumneata mai bine! — Stau de 'mmărmurire mut,
Când pe de 'nnainte-mi trece faptul care l'ai făcut!
Cu ce drept putu să-ți pară legiuită-acea pornire
D'a dispune, făr' de mine, de unica-mi fericire?
Și un rol atât de mare fără șcirea-mi a-ți lua
Intr'un punct in care singur drept aveam a judecă?
Ce putere părintescă, esplică, indreptățește
O intrevenire 'n viétă-mi intr'un chip așă hoțește?
Și déc' ar fi fost incalte ceva întelept macar,
Vr'o 'nrgirire fără sémén, intrecénd ori ce hotar?..
Inse nul! Tot ce te-atinge, te interesézá 'n cale
Este numai mulțămirea slăbiciunii dumitale!..
Ori ce legături, le sfărâmi de te 'mpiedecă 'n ceva,
Fără grijă de-al meu suflet de-o să sufere cumva.
Sângerând me 'nchiđi pe urmă in pripită 'nsurátore,
Și te mai revolti când iute voi să scap din inchisóre?
Eu ce să mai đic dar? — Décă, prin ascunse viclenii,
Nu mi-ai fi gonit a sörteit fugétóre simpatii,
Liber de-ori ce legătură, aș puté să iau indata
Fără remușcări, pe Leea liberă... și fără pétă!..
Pe când astăđi, din pricină-ți, me găsec silit a fi
Ca un hoțoman de nópte fericirea-mi silu!

MIHAIL.

Ori ce 'nvinuiri, pe tóte le primesc. Iertate-ți fie
Astfel dar, ori ce injurii ce mi le-ai aduce mie.
Dar, a mea ori nu greșela, ce-i făcut, e bun făcut,
Și cu nici un chip, me crede, nu mai e de desfăcut.
Domnule, ești om cu casă, și deci îți ordon, că decă
Din onestitate 'n suflet tot ți-a mai remas o lécă...

PAUL (*cu batjocură.*)

Să respect capcana 'n care ênsuți m'ai ademenit?..
Nul cu prețu-acesta decă trebue să fiu cinstit,
Uite, nu-s și nici odată nu voesc să fiu... in fine!..

(Va urmă.)

RADULESCU-NIGER.

Bibliografie.

Biharvármegye oláhjai s a vallás-unio. Irta Bunyitay Vincze, a Magyar tud. Akademia levelező tagja. Budapest 1892. (Românii din comitatul Bihorului și uniunea religioasă de Vinčențiu Bunyitay, membru corespondent al Academiei științifice maghiare. Budapesta 1892.)

(Urmare.)

Pl Bunyitay arată mai departe, că următorul lui Forgach in episcopat, baronul Adam Patachich — acest mare domn eșit din școla energicului arhiepiscop de acelaș nume dela Caloccea — n'a perdut din vedere interesele uniunii, ci deloc la începutul guvernării sale s'a prins de edificarea unei mănăstiri pentru greco-catolici, spre care scop in anii 1760—1762 a și erogat 22,562 fl. ren. mai incolo a organizat consistoriu pentru greco-catolici, a sacrificat sume considerabile pentru cler și pentru școle, ba cu capitulul seu au luat asupra-și sarcinile patronale in parochiile din dominiile lor.

Tot atâtea fapte frumoșe și laudabile acestea, in privința cărora inse caută să reflectez, că n'au pornit din propria inițiativă a numitului episcop, ci la mandat mai inalt, carele a urmat după dese suplice ale lui Meletiu și ale credincioșilor sei. Incât privește mănăstirea in special, este de observat, că nu avem nici o mărturie despre realizarea aceleia, macar că Meletiu cu credincioșii sei au fost suplicat cu mult mai nainte, să li se facă mănăstire in părțile Beinsului cevaș in singurătatea pădurilor după obiceiul celor de rital grecesc, ce e foarte intemeiat in opiniunea glótelor.¹ Ce se ține de edificarea incepută de Patachich, intr'o reprezentațiune alui Meletiu din 26 iulie 1760 se află, că episcopul și amplifică reședința sub titlul de mănăstire pentru basilii greco-catolici;² iar cu privire la consistoriu greco-catolicii s'au plâns in mai multe rânduri la locurile mai inalte, că a fost compus din canonici latini, intre cari a avut loc numai Meletiu și un archidiacon greco-catolic cu un jesuit.

Cumcă Patachich a avut însărcinare dela locurile mai inalte, ca să promoveze interesele uniunii, rezultă intre altele și din următoarele: Pe când eră Meletiu in Viena, spre a aduce cu sine rezoluțiunea împărătescă pentru consolarea și alinarea clerului seu deja consternat, in octombrie 1759 a fost chemat la cancelarul aulic ungar, cel ce i-a spus, că tóte afacerile privitoare la sufragantul și clerul greco-catolic s'au concređut nou resolutului episcop; deci să nu-și mai cauzeze spese in Viena, ci să se rentórcă asasă și să aștepte dispozițiunile ulterioare pe calea acelu episcop. Meletiu, primind acest avis și vedéndu-și speranța frustrată, s'a adresat către presidele secțiunii ilirice, baronul Bartenstein, rugându-l să-i esopereze dela Majestate rezoluțiune decretală și, decă va fi cu cale, să-i mijlocéscă inainte de plecare audiență la tron.

Că au esistat ordinațiuni și rezoluțiuni împărătesci relative la clerul greco-catolic din diecesa orădană, se vede și mai limpede dintr'un rescript al Mariei Teresia din 20 novembre 1760, comunicat și cu Meletiu prin episcopul latin. In acel rescript, cum cred, accesibil au-

¹ In districtu Belényesiensi modicum ad recessum sylvarum more solito apud graeci ritus homines, quod valde fundatum est in opinione vulgi.

² Excellentissimum Dominum Episcopum residentiam suam episcopalem solido aedificio amplificare sub titulo futuri monasterii graeci ritus unitorum basilitarum.

torului, se amintește relațiunea despre șapte puncte privitoare la clerul greco-catolic din diecesa orădană. Acea relațiune, pretinsă sub 16 iunie, a fost subșternută de Patachich sub 30 august 1760. Impărătésa se declară indestulită cu cele dispuse și pertractate de episcop până aci cu privire la împlinirea ordinațiunilor și rezoluțiunilor împărătéschi, totodată inse-i rescrie, că insistă și mai departe pe lângă ordinațiunile și rezoluțiunile sale, deci îi comite, să se nevoască și mai incolo pentru efectuarea acelora, și in viitor să nu lase nimica de dorit in acea privință.¹ Mai incolo se dice in rescript, că autorul delațiunei (delatio) privitoare la subsistința clerului greco-catolic și la sporirea salariului sufraganului, e ănsuș Meletiu, carele cu incungiurul canalului seu cuvenit, a deferit gravaminele sale la deputațiunea aulică ilirică; deci se comite lui Patachich, a oprî in viitor pe vicar dela asemenea cutezanță neiertată (similis illiciti ausus) și a-l indrumă, ca in cas, când s'ar simți asuprit in ceva, să recură la Majestate prin cancelaria aulică ungară.

Meletiu n'a întârziat mult a urmă indrumărei date, căci in 18 martie 1761 și subșterne împărătésii prin cancelaria aulică ungară prea umilita sa rugare, ca să se publice rezoluțiunile referitoare la singuraticile puncte din cererile de mai nainte. Dănsul mărturisește, că nu cunoșce cele șapte puncte, la care se face provocare in rescriptul împărătesc din 20 novembre 1760, nici nu șcie, ce a relatat Patachich la acelea, macar că după ore-care indrumățiune ar fi trebuit să fie ambii in conțelegere². Eu, — dice Meletiu, — și acuma sânt pentru conțelegere, dar spre aceea nu mi s'a deschis nici odăta calea, de și cu contestarea celei mai mari supunerii totdeuna am voit a me arătă prompt spre aceea.» Mai incolo recunoșce Meletiu, că episcopul latin i-a tins din când in când ajutor, inse totdeuna sub titlul de dar gratuit cu adausul că, de va fi lipsit de mijlôce de traiu, să se insinue; subsidiul preoților s'a sporit încâtva și s'au edificat in unele locuri biserici mai mici (templa minoris compendii); dar acestea tôte nu impedecă notificarea rezoluțiunilor împărătéschi etc.

Autorul ănsus confirmă, că Meletiu a avut mai multe gravamine, mai ales cu privire la subsistință, despre ce a luat șcire Patachich dintr'un rescript din anul 1761. Ce va fi respuns episcopul, se vede din alt rescript împărătesc, in carele se muștră Meletiu, că de și e bine provădūt, totuș cutéză a suplică și se admoniează să nu mai facă această cu incungiurul episcopului latin; decă are ceva trebuință, să se adreseze la episcopul seu, care-l va ajută, ca și până aci; in tot casul să se țină intre margini, să nu asculte de limbile cele rele și să se ferescă de a ține conventicule secrete.

Se vede de o parte, că autorul ignoră rezcriptul anterior memorat mai sus, iară de alta, că episcopul latin a acusat pe Meletiu cu mai multe puncte, ce se

¹ Ita etiam eidem Fidelitati Vestrae ulterius benigne hisce rescribendum, atque una commitendum esse duximus, quatenus praecactatis clementissimis ordinationibus et resolutionibus Nostriis porro quoque insistendo ad illarum effectuationem sollicitis studiis ulterius etiam tendat, nihilque eatenus deinceps quoque a se desiderari patiatur Fidelitas vestra.

² Meletiu alude negreșit la o epistolă a cancelarului conte Nicolau Pálffy, carele respunđend la scrisôrea din 5 iunie 1760 in 13 iunie scrie, că ce se atinge de afacerea uniunei și subsidiul sufraganului, e consult ba necesar, ca acesta să fie in conțelegere cu episcopul diecesan in cauza respectivă: «az mi abban jelentett szent unionak dolgát, ugy nem külömben kegyelmed subsidiumát illeti, valóban tanácsosnak seőt szükségesnek ételem lenni, hogy kegyelmed ezek eránt Mlgos püspök és dioecesanus uram eő Excellentiájával cointelligenter legyen . . .

adeverește și dintr'o representațiune a lui Meletiu cătră cancelar, pe care-l rógă, să dispună a se cercetă punctele de acasă prin persône competente și a se ascultă și el ănsuș. Pentru nevinovăția sa, dice Meletiu, că pôte provocă, nu la una séu altă persónă, ci la comunități întregi.

Trecend deocamdată peste alte representațiuni și instanții de ale greco-catolicilor insemn, că autorul comunică in estras șematismul clerului greco-catolic dintr'un calendar de pe anul 1765, care calendar cred, că se mai află și la vreunii dintre ai nostri. După acel «Calendarium» imprimat in tipografia seminariului orădan, greco-catolicii numerau 8 districte protopopești: al Gi-reșului cu 8 parochii, intre care Oradea-mare cu un paroc și 4 capelani; Crișul răpede cu 13 parochii; Kis-Ürögd cu 15; Beinșului cu 8; Vașcoul cu 4; Belul cu 6; Tulca cu 8 și Lunca cu 32 parochii — laolaltă 94 parochii cu mai mult de 100 de preoți.

In articolul ultim XVII ne spune autorul, că după anul 1765 situațiunea s'a schimbat; uniunea consolidată vrea să devină independente de episcopul Orăđii; cum își ajunge scopul va fi obiectul altui studiu; aci aduce dănsul numai o mică schiță.

Arondarea dieceselor vechi planuită de Petru Páz-mán, incepută de regele Carol III s'a executat numai in anii din urmă ai domniei Mariei Teresia, când eră conregent marele reformator Iosif. Intre episcopatele proiectate erau trei destinate pentru greco-catolici: al Muncaciului, Crișului și al Orăđii mari cu totul independente de episcopii latini. Cancelaria aulică a judecat că, decă episcopii de ritul grecesc ar depinde și mai departe dela episcopii latini, acesta dependință odiôsă ar periclită și succesele unirei de până aci. Așă dară, dice autorul, cancelaria aulică și-a apropiat proiectul lui De Ville și al secțiunei aulice ilirice.

Autorul arată mai departe, că intr'acestea murind Meletiu Covaciu in anul 1775, cestiunea episcopatului independente greco-catolic dela Oradea-mare s'a apropiat de deslegare, cu tôte că Patachich protestase, ba și Ponteficele Romei încă avea unele indoeli, care le-a propus împărătésii prin nunțiul seu Iosif, arhiepiscopul Beritens.

Ponteficele Piu VI in epistola sa cătră împărătésa dto 30 novembre 1776, pe cât se referește la nouele episcopate greco-catolice dela Orade și Criș comunicată la autor și in testul latin, dorește a se amână lucrul până la deslegarea indoelilor și dificultăților propuse de dănsul. Caracterizarea, ce-o face despre națiunea grecescă, sub care sânt a se înțelege aci Români din Biharia și Sărbii din Croația, nu e chiar măgulitoare. El dice intre celelalte «nu putem scôte din sufletul nostru ôrecare indoeli, care ne causază cea mai mare temere, căci șcim natura națiunei grecești, și cât de acuns și viclén e modul ei de lucrare; am invătat din multe esemple și esperiăm din di in di, că cele ce promite aceea adeseori și cu jurământ, sânt nesigure.¹

(Va urmă.)

TEODOR ROSIU
emerit profesor gimnasial.

³ Dubitationes quasdam ex animo Nostro eximere non possumus, quae plurimam Nobis anxietatem inferunt. Non enim ignoramus, quae sit Graecae nationis indoles, quamque tecta et subdola ejusdem agendi ratio: multisque iam didicimus ac in dies experimur exemplis, incerta esse quae ipsa saepe religiose ac sancte promittit.

Cultivarea personalității morale.

De Lordul *Chesterfield*.

Virtutea conșcie de sine ȳnsaș e isvorul ori-cărei fericiri. Strădușce-te in ori-ce lucru spre perfecțiune, de și ea in cele mai multe casuri nu se pôte atinge. Cel ce aspiră la ea și persistă in aspirațiunea acēsta, acela se va apropiă mai mult de dēnsa, decât cel ce din lene și lipsă de energie se dispensēză de ea. «Intențiunea lui nu i-a succes, dar ea a fost mare.» Acēsta laudă de care se face totdeuna pârtașe o aspirațiune nobilă și strălucitoare, serveșce unui bărbat june spre recomandare, decât decă el spre mai mare siguranță și pentru că se teme de-o ploie trecătoare, se tărășce pe pământ. Cel ce pășeșce in lume sficios și nedecis, acela nu va primă dela ea nici in favor. El va fi descuragiat, inlăturat sēu chiar vor trece in fugă peste el. Bărbați și femei, care sânt născuți spre a fi dominați, se plēcă inaintea celui curagios și temerar. Decă un bărbat și mai ales un bărbat june vrē să aibă noroc, apoi trebuie să posēdă energie internă, tenacitate și curagiu in afară, in se modestie și rezervă. Cu modestie și totuș cu inimă caldă trebuie să șcie a-și apērá libertățile și drepturile sale.

Pôte vei obiectă, că cineva nu-ș pôte schimbă caracterul; cel ce odată dela natură e de o dispozițiune sufletescă simțitoare și umbrōsă și care priveșce lucrurile din partea lor cea mai rea, acela nu-ș pôte ajutā și nu se mai pôte schirabă. Conced acēsta până la un grad ȳrecare. Dar nici nu mai departe. Pentru că, decă și nu ne putem schimbă natura in mod radical, o putem in se imbunătăți in cele mai multe casuri prin observare și filosofie. Puțină filosofie e de mare trebuință in lumea acēsta in care hasardul refușă adesea celor mai fericiți bucuria fericirii. Șcie Dđeu, vieța e un comērciu reu și răbdarea singurul mijloc de a nu cădē din puț in fântână. Pentru scurtul timp, cât e al nostru, nimic nu e atât de stricăcios, ca o dispozițiune intunecată a sufletului.

Nu e de ajuns să ai inclinare pentru tōte virtuțile morale, ci trebuie să le și cultivi și esercitezi. Reputația ta cea bună in lume trebuie să fie fundată pe acēsta basă solidă, de ȳrece de altcum in curēnd se va surpă și va cădē asupra ta. La stabilirea reputațiunei tale, dela care in consecență vor depinde tōte celelalte, nu poți fi destul de prevēdător, cu ingrigire și dificil. Nici o convorbire, nici un exemplu, nici o modă, nici o batjocură, nici o dorință prōstă să nu fie permis a te dispensă de ceea ce cei mai mulți șarlatani și mulți nebuni numesc «prejudiț» și a te duce in ispită, ca să aprobezi cea mai neînsemnată călcare a moralei, să o scuzi, să o micșorezi sēu să-ți riđi de ea. Din contră, foloseșce in tot locul ocașiunea, a-ți esprimă indignațiunea ta. De și ești tiner in acēsta, trebuie să fii sever, pentru că in cazul acesta severitatea stă bine junetei. Când blamezi viciurile, cruțā totdeuna persoanele. Ceea ce s'a atins până aci, acelea se referesc la viciurile inimei, ca minciuna, inșelătoria, pisma, reutatea și calumnia. Nu le estind și asupra acelor greșeli ale junetei, care isvoresc din veselie nemēsurată și din sânge cald. Ți-ar sta reu să zelezi contra acestora și a condamná

catoniceșce un amoraș trecător, o desfrenare intēplătoare la mēsă, o glumă sēu o lipsă de atențiune. Nu, fereșce-te de acēsta, pe cât poți și nu vorbi despre ele cu alții. Cu timpul ei se vor indreptă, adesea prin propria convingere. Prin astfel de greșeli onōrea și reputațiunea unui bărbat nu sânt știrbate, decă in tōte celelalte el e curat. Arată-te in tot locul ca propagator și amic al virtuții, nu milită in se pentru ea, acēsta e trēba moralistilor și a preoților.

In general, ȳmenii mai bucurosi suferē să le amințești viciurile și crimele lor, decât miclele lor defecte și slăbiciuni. Pe acelea ei le justifică și le scuză reducēndu-le la pasiuni violente, seducere și apucături artificioșe. A suferi in se imputări pentru defecte mici și slăbiciuni, acēsta pentru egoismul și vanitatea nedespărțite de natura nōstră e mortificător. Egoismul nostru trage o perdea dēsă in se noi și defectele nōstre. El contribue și la acea ca ȳmenii să se măgulēscă totdeuna pe sine ȳnșis, că sânt mai nedispensabili, decât sânt in realitate. Vanitatca in se e sēu o arogare imbecilă și brutală de calități pe care nu le posede, sēu o mândrie și mai prōstă pe acea, ce de sine nu merită nici o laudă.

Fereșce-te cât se pôte mai mult de vanitatea acea, care e defectul obișnuit al junetei neesperimentate, mai vērtoș in se fereșce-te de acea, care face pe un bărbat fanfaron. Nici pe departe nu se pôte mēsura, pe câte căli diferite lucră vanitatea contra scopurilor sale finale. Unul decide tōte prin dictate, își trădēză in multe lucruri ignoranța sa și pe deasupra mai arată și o inchiuire de sine ofensătoare. Un altu ar vrē să facă să se cređă despre el, că are noroc la dame. El face alusiune la incuragiările ce le-ar fi primit dela cele mai vēdute prin rang și frumșete și dă să se ințelēgă, că ar sta in relațiuni mai de aprōpe cu o anumită personă. Decă acēsta e adevērat, atunci purtarea lui nu e nobilă, decă nu e adevērat, atunci fapta lui e infamă. In ambele casuri el zădărniceșce vēdă in care ar vrē să ajungă. Iarăș alții își măgulesc vanitatea, căutând a face cunoscut, că sânt inrudiți sēu cunoscuți cu bărbați de merite estraordinare sēu de renume mare. In veci și in veci vorbesc ei despre fericitul lor moș, sēu unchiu și despre amicii lor intimi, pe care cu toții la olaltă d'abiă i-au cunoscut. Dar să concedem, că tōte ar fi precum o vor ei, ce rezultă ȳre de aci? Nu cumva prin aceste intēplări ȳrbe li se măreșce meritul lor? De sigur că nu. Ci tocmai răđimarea de aceste lucruri bagatele este-riore probēză lipsa meritului propriu intern. Un bogat nu se imprumutā nici odată.

Fă-ți de principiu, să nu apari nici odată, ca și când vēdă prin care voești să strălucești, și-o ai fi căștigat in mod artificios. Modestia e unica momelă sigură, când vrei să pescuești laudă. Reflectēză, că lauda nemeritată e cea mai sigură de a face ridicule viciurile și prostiile ȳmenilor. Când ești laudat cugetă-te, decă o meriți sēu nu. Decă nu, vei fi de ris și batjocorit. Atunci dă-ți silință a o merită in viitor mai bine și a pervenii ironiei. — Modestia e o calitate fōrte bună, care inșoțeșce in liniște meritul adevērat. Nimic nu cucereșce mai mult inimile, ca modestia și de altă parte nimic nu e mai respingător și de nesuferit ca aroganța și imperținența. Nu e iubit cel ce posēză mereu, care vorbeșce totdeuna despre sine și e intotdeuna eroul propriului seu roman. Cel ce in se, își ascunde meritul și pune in evidență pe al altora, cel ce vorbeșce puțin și cu modestie despre sine, acela căștigă inimile, stimă și iubire. Demnitarea morală nu e numai așă de diferită de in-gămfare, ca adevērata inimositate de fanfaronada, sēu ca

adevăratul spirit glumeț de caraghioslic, ci ea nici nu e compatibilă cu îngâmfarea; pentru că nimic nu desonoră și injosește ca acesta. Aroganțele unui îngâmfat adesea le primim cu hohot și dispreț, decât cu resentiment, intocmai cum o facem cu neguțătorii, cari cer prea mult pentru marfa lor, că le oferim cu mult mai puțin. Când inse cineva ne cere un preț ieftin și corespunzător, atunci nu ne tânguim mult cu el.

Esistă inse o deosebire foarte mare între modestie și timiditate la loc nepotrivit. Pe cât e de laudabilă cea dintâi, pe atât e de ridiculă cea de a doua. Nu e permis a fi timid până la simplitate, nici arogant, nici prea sfios, dar nici impertinent, ci trebuie să te știi prezentă oamenilor, a vorbi cu ei și a le răspunde, fără să-ți pierzi prezența seú să devii perplex. Sub modestie deci nu înțeleg sfîlă timidă. Fii deci în fond ferm și constant, cunoște-ți valoarea proprie, în ori ce ar și constă ea și lucrăză conform aceleia. Ingrigesece inse bine, ca nimenea altu să nu observe, că tu știi să-ți aprețiezi valoarea ta. Ori-ce merit adevărat vei avea la activul teu, cu timpul o vor descoperi alții. De regulă inse oamenii sînt dedați a mări totdeauna, ceea ce află ei eșși, în timp ce observările altora le micșorăză.

Pentru a fi un bărbat onest, nu e de ajuns a fi numai drept. Generosități și mărimă de suflet e cu mult mai mult. O notă caracteristică a unui suflet mare e urbanitatea. Suflete mici și viciate sînt pline de mînie și urgie resbunătore, ele sînt incapabile a gustă sublima plăcere de a pardonă inamicilor și a arătă grație și generosități celor învinși. Fii tolerant și iertător. Cugetă-te că rătăciră de opiniuni, ori cât ar fi ele de dure, merită compătămire, iar nu pedepsă și batjocură. Intocmai așa de demnă de compătămire ca orbăța ochilor e și acea a spiritului și nu e nici glumă și nici vină, decât în amêndouă casurile un om rătăcește din calea sa. Iubirea creștinăscă ne ordonă, ca, decât putem, să readucem pe cel rătăcit pe calea cea dréptă, tot deodată inse ne și oprește a pedepsi seú a ride de nefericirea lui. Mințea fiecărui om e aratătorul seú și trebuie să fie. Intocmai așa aș puté pretinde, ca fiecare om să aibă statura și coloritul feței mele și ca să raționeze ca mine. Fiecare om caută adevărul, nu e deci cu mult mai puțin nedrept, a persecută pe oameni pentru părerile lor, pe care ei trebuie să le aibă în virtutea convingerilor ce le au și e necuviincios a-ș bate joc de ei pentru acesta. Cel ce vorbește seú lucrăză minciunos, acela e punibil, nu inse cel ce cu bună credință și sinceritate crede minciuna. Decă cercetezi locașuri unde se face scrviu dumeșeesc public, apoi cugetă, că nici un cult, ori cât ar fi el de greșit, nu e permis să-l faci obiect de rîs. Obiectul ori-cărui serviciu divin public în totă lumea e acelaș: e fința cea mare și eternă, care a creat tôte. Diferitele modalități ale cultului nu sînt nici decum materie de rîs. Fiecare sectă consideră serviciul seú divin de cel mai bun. Și eu nu cunosc pe lume un judecător infalibil, care ar puté decide, că dintre tôte, care e cel mai bun.

Fii onest! Un neguțător, care voește să reușească în afacerea sa, trebuie să începă cu aceea, de a-ș câștigă reputațiunea, că e onest. El trebuie să aibă și purtări bune. Lipsindu-i cea dintâi, nu va intră nimenea în magazinul seú, fără cele din urmă nimenea nu-i va intră a doua oră. Acestă regulă inse nici decum nu eschide apucăturile oneste ale comerțului. Intre anumite margini fiecare neguțător pôte să-ș vîndă marfa sa cu prețul pe care numai îl pôte căpétă. El pôte să exploateze gustul fantastic, capriciurile și specialitățile muște-

riilor seú. Ceea ce el țice că e bun, trebuie să și fie bun, și ceea ce el afirmă cu totă serioșitatea, trebuie să și fie adevărat, decât de altcum el nu voește ca purtarea lui minciunosă să-i ruineze în curênd comerțului.

Tot așa e și în societatea alésă, în afacerile mari ale lumii. Cel ce la intrarea sa în societate nu-ș asigură reputațiunea iubirei de adevăr, a onestității, de principii sănătose și purtare morală și-ș și merită acesta reputațiune, acela pôte înșelă și străluci un timp scurt, dar în curênd el iarăș va dispăre și va sfêși desprețuit. Defecte ale naturii esterne li se iértă oamenilor tineri mai lesne, nici odată inse cele mai mici viciuri ale inimii. Nici odată inima nu se îndreptă cu anii, și me tem, că ea devine tot mai rea, totdeauna inse mai aspră. Un minciunos tiner va deveni și unul bătrân și un înșelător tiner, cu cât va înaintă în etate, cu atât va deveni un înșelător mai mare.

Vorbește adevărul! Decă aș fi văđut ceva atât de extraordinar, încât să fie aprópe de necređut, o aș păstră atunci mai bine pentru mine, decât să dau cuiva ocașiune a se îndoi chiar și numai o minută despre iubirea mea de adevăr. Nu cunosc nimic mai vicios, dejositor și ridicul ca minciuna. Ea e seú un product al reutății, al lașității seú al vanității. În totă privința inse nu-ș ajunge scopul final. În totdeauna, mai curênd seú mai târđiu minciunile sînt descoperite. Decă eu respândesc o minciună reutăciósă, cu scop de a știrbi reputațiunea seú averea unui om, pot să-i stric cîtva timp; să fiu inse convins, că în fine eu voi fi cel ce va suferi mai mult în urmă. Indată ce sînt demascat și acesta se va întemplă de sigur, imi voi pierde pentru acesta încercare numele meú cel bun și în urmă ori ce s'ar țice în defavorul acelu om, chiar decât va fi și adevărat, va trece de calomnie. Decă mint seú vorbesc ecui-voc, ceea ce e tot una, pentru de a scusă ceva ce am făcut seú am đis, pentru de a abate dela mine pericolul seú rușinea de care me tem, probez prin acesta dintr'odată frică și falsitate și în loc să scap de pericol seú rușine, o mai și măresc. Me arat ca cel mai infam dintre oameni și de sigur voi fi și tractat ca atare. În loc ca frica să incungiure pericolul, din contră, o atrage. Decă cineva a avut nefericirea a rătăci, apoi e nobil, ca să recunósă cu totă francheța greșela sa. E unicul drum pentru de a o repară și a obține iertare. A întrebuintă vorbe ecuivoce, subterfugii și apucături artificioșe, pentru de a scăpă de un pericol seú neplăcere, acesta e un ce atât de injositor și probéză atăta frică, încât un astfel de individ merită ori când imbrănciri, pe care le și capétă destul de des.

Mai esistă încă și alte minciuni, care de și nu sînt tocmai vătămătore, dar sînt foarte ridicule: acelea ce sînt inspirate de o vanitate falsă. Ele lucrăză contra aceluiaș scop final, la care țintesc și se sfêșesc cu umilirea și rușinarea autorului lor, care va fi sigur descoperit. Aceste minciuni sînt mai ales de natură povestitoare seú istorică, menite a aduce autorului lor cinste nemărginită. Ací iară aflăm pe eroul proprielor sale romane. El s'a aflat în pericole, de care afară de el n'a scăpat nimenea altul. Ori ce au auzit seú cetit alți oameni, acelea el le-a văđut tôte cu ochii seú proprii. El a primit mai multe favoruri delicate, decât câte dame au cunoscut în totă viața sa și într'o singură ți el a călătorit mai multe miluri, decât a percurs vreodată un curier în timp indoit de lung.

Cât vei trăi, cugetă-te, că fără ofensarea conștiinței și a onórei numai singur adevărul pôte să te ducă prin lume. El nu e numai datoria ta, dar îți servește

și spre binele teu. Ca probă pentru acesta poți vedea, că cei mai mari nebuni sunt și cei mai incorigibili mincinoși. Eu din parte-mi conchid din iubirea de adevăr a fiecărui om la gradul inteligenței lui.

Ia-ți modele! Calități eminente morale se pot câștiga prin exercițiu și imitare. Ceea ce sîntem, aceea în faptă am devenit mai mult de jumătate prin imitare. Lucrul principal e a-și alege modele bune și a le studia cu îngrigire. Omenii își însușesc pe nesimțite, nu numai jocul feței, obiceiurile și viciurile celor ce-i înconjură, ci și virtuțile și chiar modul lor de a cugeta.

Lucrăză înțelepțește, după principii sănătoase și din motive curate, păstrează-le înse pentru tine și nu vorbi nici odată categoric.

CAMIL B...

Nottara.

Patru stâlpi a avut Teatrul Național din București în timpul din urmă: Aristița Romanescu, Gr. Manolescu, Nottara și Iulian. Doi din aceștia, Iulian și Manolescu nu mai sînt; au mai ramas Aristița Romanescu și Nottara.

Constantin Nottara, al cărui portret îl publicăm în fruntea numărului nostru de acum, a stăruit și muncit mult până ce a ajuns la poziția sa de astăzi. Elev al conservatorului din București, a fost lăsat vreme lungă în planul al doilea, dându-i-se numai roluri mai mici. Terenul i s'a deschis atuncia, când, după mărtea lui Pascaly, părăsind și Manolescu Teatrul Național, acesta ajunsese într'un fel de criză artistică. Nottara i luă locul și jucă roluri de frunte, escelând mai cu seamă în rolurile de intriganți.

Incheiându-se stagiunea, direcțiunea teatrului l'a trimis la Paris să facă studii la Comedia franceză. Întors de acolo, a surprins pe toți cu progresul mare ce-a făcut și a trecut din succes în succes, care a ajuns la culme în rolul lui Frantz Moor.

Nottară, — scrie dl D. D. Racoviță în profilele sale de teatru, publicate în «Revista Nouă», — e natura inzestrată cu imbelșugare, completată apoi fără întrerupere, cu o permanentă și migălită despicare și întrebuintare a darurilor ei. Dicțiune, gest, mișcarea figurii, întregul joc al scenei, — dela cel mai potolit până la cel mai încordat moment dramatic, — totul e de lămurit, analizat, mărginit și deplin hotărît odată pentru tot-d'auna. Numai astfel ficsând dela început amănuntele fiecărui rol, fără să revie asupra-i mai pe urmă, Nottara, a izbutit să topescă, aș zice, rolurile sale așa de mult, încât pare că este însuș personagiul piesei vorbind, mișcându-se, trăind pe scenă. Și aci e de însemnat încă superioritatea lui necontestată între toți, pe care i-o dă masca sa proprie pentru cea mai caprițioasă și cea mai fin nuanțată mobilitate; tăcerea vorbitoare a lui Nottara e neîntrecută și nimeni ca densusul nu izbutesc să trădescă în scenă chiar atunci când, stând d'o parte, altora le stă pe umeri greul vorbirii și al încordării unei situațiuni.

Nottara are 32 de ani; un viitor strălucit îi stă nainte.

Nóptea pe mare.

Pretotindene e frumoasă nóptea cu lună, nicăiri inse ea nu poate avea atîta farmec ca și pe mare, unde singurătatea vecinică și susurul valurilor mai escită și ele fantasia aprinsă.

Ilustrațiunea de pe pagina 545 represintă o astfel de scenă. Doue luntre lunecă ușor, doue inimi bat împreună și doue suflete se 'ntelnesc în împărăția visurilor.

LITERATURĂ și ARTE.

Știri literare și artistice. Dl Ioan Slavici va scoate în curînd la București un volum de «Nuvele noue.» — Dl Gr. Stefanescu, membru al Academiei Române, a publicat o lucrare intitulată «Niagara», care a apărut astă-primăveră întîiu în fîia noastră. — Dl N. Xenopol a scos de sub tipar la București a doua ediție din romanul seu: «Brași și putregaiu.» — Dl dr. Iuliu Simon, profesor de teologie în Gherla, publică invitare de abonament la lucrarea sa intitulată: »Matriculele parohiale.» — Dl V. Petrescu a publicat la Craiova un volum intitulat: «Șițe și amintiri.»

Academia Română a ținut săptămîna trecută vineri ședință publică. Cu ocaziunea acesta dl V. A. Urechia a citit un memoriu istoric despre anii 1792—96. Iară dl Gr. G. Tocilescu a făcut dare de seamă asupra congresului archeologic ținut la Orleans în luna iunie trecut; apoi a spus rezultatele cercetărilor sale archeologice făcute în Dobrogea. — Dl Ioan Ghica, președintele Academiei Române, a dăruit acestei instituțiuni testamentul original al lui Nicolae Bălcescu scris în Palermo la 29 novembre 1852. Testamentul este scris în limba italiană de altă mână și subscris de Nicolae Bălcescu; el este contrasemnat ca martor de Capă Andrea Cuccia și de Nicola Prasso, apoi vedut de ministrul cultelor D. Bolintineanu (la 1864 ianuarie 3.)

Incuragiarea literaturii române. «Adevărul» din București a observat, că acolo există o ferbere în cercurile oficiale spre a se da din nou impuls literaturii și artei noastre. Însuș regele ar fi dorit acesta și ministrul instrucțiunii a și dat semne că este animat de acesta intențiune. Între altele ar fi înscris în buget o subvenție de 14,000 lei pentru plata tiparului și a redactorilor unei reviste literare.

Reviste și diare. *Săptămîna Teatrală* va fi titlul unei reviste care va apăre la București, sub direcțiunea diui Caton Theodorian. Dl Traian Demetrescu se va ocupa cu critica teatrală din Craiova și dl Cordoneanu cu critica operii din București. — «*Gazeta Bucovinei*» a intrat dela 1 novembre v. c. în editura și proprietatea dlui Pompiliu Pipoș, iar editorul de până acum, dl Modest cav. de Grigorcea, s'a retras. Direcțiunea politică a diarului rămîne aceeaș, ca și înainte, represintând vederile partidului național român din Bucovina. — *Destep-tarea Dobrogei* a început să apară la Tulcea, odată pe săptămîna. — *Democrația*, diar politic, a apărut la Craiova, sub redacția dlui G. T. Buzoian. — *Putna* este titlul unui organ de publicitate conservator, care a apărut la Focșani.

TEATRU și MUSICA.

Știri teatrale și musicale. Stagiunea teatrală la Iași se va deschide în 1 decembre în sala Pastia; se va jucă «Despot vodă» de V. Alecsandri. — *Opereta română din București* se va deschide la 15/27 novembre sub direcțiunea dlui Stefanescu; se va jucă «Olteanca» operetă în 3 acte, musica de Caudela. — *Sarah*

Bernhardt va da în iernă acésta câteva reprezentațiuni în Teatrul Național din București.

Teatrul Național din București. Săptămăna trecută s'a jucat întâia-ora piesa «Onórea» de Suderman, tradusă de dl P. Gusti. Piesa, care e un product escent al școlii realiste, a avut succes complet, căci a fost foarte bine jucată. În curând se vor jucă piesele: «Marele Galeotto», dramă de Echegaray, «Impricinații» de Racine, tradusă de dl Edg. Aslan, «Cupa fermecată» de Lafontaine tradusă de dșora Ana Ciupagea.

Moceanu și Velescu la Chicago. Anunțaserăm, că cunoscuții profesori de dans și gimnastică dela București, dnii Moceanu și Velescu, vor da câteva reprezentațiuni și la espoziția din Chicago. Acum aflăm, că pentru acest scop dl Moceanu s'a pus în relațiune cu mai mulți artiști din țeră, căci dorește ca de asta-dată aceste reprezentațiuni să fie cât se poate de complete.

Serată musicală în Cernăuți. Societatea academică «Junimea» din Cernăuți împreună cu «Academia ortodoxă» de acolo au arangiat vineri la 25 l. c. o serată musicală-declamatorică, în folosul Societății Dómnelor Române din Bucovina.

Un vals românesc. A apărut «Valsul refusat» pentru pian de dl Ioan de Lemeny, după motive românești. Se află de vândare în Brașov cu 1 fl. 5 cr.

BISERICĂ ȘI ȘCOLĂ.

Știri bisericicești și școlare. *Catedrala gr. c. din Oradea-mare* este aproape cu totul restaurată; acuma se aședă cele din urmă icóne în iconostas. Pe St. Nicolae, patronul bisericii, tóte lucrările vor fi terminate și atunci se va face sfințirea cu mare pompă. — *Dl Dimitrie Moldovan* în duminica trecută a fost chirotosit de cătră Esc. Sa arhiepiscopul și mitropolitul Miron Romanul întru protopresbiter al Sighișorii, în biserica din Sibiiucetate.

Noul profesor de limba română în Arad. Se șcie, că după ce dl Iosif Goldiș, ales vicar episcopesc gr. or. în Oradea-mare, a renunțat la postul de profesor al limbei și literaturii române la liceul din Arad, presa și societatea, ba și reprezentanța orășănescă netolerantă de acolo, au întreprins o mișcare ca postul acela să se ștergă cu totul. Aflăm înse cu bucurie, că de asta-dată șovinismul n'a remas invingător și că ministrul de culte a numit iarăș profesor pentru acea catedră. Nou numitul este dl George Pop, pân' acuma profesor la gimnasiul din Beinș, pe care îl și felicităm din tótă inima!

Memoria lui Lazar Baldi. Reposatul Lazar Baldi, a cărui mórte o anunțarăm în nr. trecut, a lăsat pentru înființarea unei școle române de fetițe în Cluș casele sale cu grădină de acolo, în valóre de 30,000 fl. Afară de acésta a mai lăsat: pentru fundațiunea Lazar Baldi 8000 fl., bisericii gr. c. din Gelou 3000 fl., bisericii gr. c. din Cluș 2000 fl., școlii gr. c. din Cluș 500 fl., societății sodalilor români din Cluș 200 fl., societății «România Jună» din Viena 1000 fl., Asociațiunii transilvane 1000 fl., fondului teatrului român 1000 fl., bisericii gr. c. din Gelou pentru sporirea proventului preoțesc 2100 fl. Onóre memoriei bărbatului, care atât de frumos ș-a eternizat numele!

Societăți de ale tinerimei. La gimnasiul din Beinș societatea de lectură a tinerimei studióse s'a constituit sub presidiul dlui profesor-conducător Vas. Stefanica astfel: notar al ședințelor Alesandru Muntean, notar

al corespondențelor Mihail Ilieș, secretar Salvator Mihali, controlor Iuliu Pop, toți studenți de cl. VIII; bibliotecar Valeriu Popescu, arhivar Petru Popescu, cassar George Rocsin studenți de cl. VII. — *Societatea «Academia ortodoxă» din Cernăuți* și-a constituit comitetul pentru anul acesta astfel: Președinte: Tóder Balan, st. teol.; secretar I: Leon Poienar, st. teol.; secretar II: Ilie Verbovski, st. teol.; secția literară: Președinte: Vasile Gheorghiu, st. teol.; adlat I și econom: Lazar Gherman, st. teol.; adlat II și cassar: Stefan Malanciuc, st. teol. Secția musicală: președinte: Constantin Popescu, protopresbiter, adlat I și bibliotecar: Ilarion Prelici, st. teol.; adlat II și controlor: Vasile Velehovski, st. teol.; comisia revêdătoare: Ioan Sevescul, Leon Abager, George Agapi. — *Biuroul societății «Petru Maior»* a studenților români din Budapesta ne comunică, că societatea se află dela 2 novembre st. n. în «VII. ker. Üllő ut 20 földszint.»

C E E N O U ?

Hymen. *Dl Aurel Popescu* din Hațeg și dșora Elena Macasy de Sternfels s'au cununat la 21 novembre în Oravița. — *Dl Petru Iuga*, teolog absolvent și invetător în Tilișca, s'a logodit în 1 novembre cu dșora Lucreția Acilenescu, fiica dlui A. Acilenescu, notar în Gales. — *Dl Ioan Alesandrescu* invetător în 1/13 l. c. s'a cununat cu dșora Mariți Tiunea, fiica dlui George Tiunea invetător gr. or. în Varadia. — *Dl Nico cav. de Vasilco* s'a cuunat cu dșora Olga de Ghergeli, fiica dnei Elena de Ghergeli din Lucareț, la 15 l. c. — *Dl Ioan Nicóra*, teolog absolvent, la 20 novembre ș-a serbat cununia cu dșora Regina Mezei în Răchisel. — *Dl Teodor Pânădan*, invetător în Săncel și dra Dafina Domșa, s'au cununat în 13 novembre la Pațelca. — *Dl Corneliu Muntean*, invetător în Abrud și dșora Aurora Corcheș s'au cununat la 20 novembre în Câmpeni. — *Dl David Pop*, invetător dirigent în Herman și teolog absolvent, la 20 novembre a condus la altar pe dșora Efrosina Fenechi în Brețcu. — *Dl dr. Nestor Oprean*, avocat în St. Nicolae-mare, s'a cununat cu dșora Maria Roșescu în Cluș la 12/24 l. c. — *Dl Mihai Popa*, notar cercual în Tășad, comitatul Bihării, la 12 l. c. ș-a ținut cununia cu dșora Mărióra Curtescu în F. Oșorhei. — *Dl Ioan Henteș*, candidat de notar public în Sibiiu, la 8/20 novembre ș-a serbat cununia cu dșora Elena Catona în Mureș-Dateș. — *Dl Inocențiu Bogdan*, teolog absolvent, s'a cununat cu dșora Sidonia Rachițan la 8/20 novembre în Făget, comitatul Caraș-Severin. — *Dl George Matheiu*, factorul tipografiei Orendi din Bistrița, a jurat credință dșorei Luisa Schuszter. — *Dl Augustin Maior*, invetător și cantor gr. c. în Arad, s'a cununat cu dșora Elisabeta Szilágyi, fiica invetătorului Vasile Szilágyi din Pișcariu, la 24 l. c. în Caréi. — *Dl Alesandru Herbay* din Arad și dșora Mărióra Pop din Șard, se vor cunună la Brașov în 26 novembre. — *Dl Vasile Plaștin*, teolog absolvent al diecesei gr. c. de Oradea-mare, la 24 l. c. ș-a serbat cununia cu dșora Matilda Grama, în Oradea-mare.

Prințesa Maria de Edimburg, logodnica principelui moștenitor al României, a adresat dómnei Euf. L. Catargiu următórea scrisóre: «Dómna, «Epoca sosirei mele în România nu mai e indepártată. Cu o mare bucurie și o vie nerăbdare aștept điuva, în care me voi află în acea frumoasă țeră dela care am primit deja atâtea dovedți de simpatie, cărora voi raspunde din tótă inima

mea. Am fost informată despre amabila intențiune de a mi se oferî un dar; nu mi s'ar puté face o mai mare plăcere decât dându-i-se o destinațiune folositoare țerei, ale cărei intristări și bucurii sînt ale mele de astăzi înainte. Cutez dar a sperá, că o fundațiune de bine-facere adaptată trebuințelor momentului va fi cel mai frumos semn de amintire ce mi s'ar puté oferî. Primiți, dómna, expresiunea sentimentelor mele cele mai distinse. *Maria*, principesă a Marei-Britanii și Irlandiei.»

Asociațiunea transilvană. *Despărțământul Abrud* a ținut adunarea sa generală în comuna Bistra la 6 noiembrie, sub presiunea dlui G. Filip, secretar dl Vasile Fodor.

Fără coment. Dl dr. W. Rudow ne-a fost trimis lucrarea sa «Geschichte des Rumänischen Schrifttums» cu următoarea dedicație scrisă pe pagina primă: «Herrn J. Vulcan Groszwardein als Zeichen besonderer Hochachtung. W. Rudow. Ökrös.» Acuma, după ce fôia noastră a publicat o notiță critică relativă la acea lucrare, dsa scrie în «Tribuna» aceste: «Dacă aş povestî, că omul acesta e membrul unei Academii de științe, de sigur ar ride nu numai Germania, ci apusul întreg. De aceea nu pot sta la vorbă cu dumnea-lui.»

Bal la Lipova. Societatea călciunilor din Lipova va arangia astăzi sâmbătă la 14/26 noiembrie bal în sala ospetării «Archiducele Iosif.» Venitul curat este destinat pentru acoperirea speselor unui baldachin în biserica gr. or. română de acolo.

Știri scurte. *Camera advocațională din Arad* a decis să pună sub cercetare disciplinară pe dnii avocați dr. Nicolae Oncu, Aurel Suci, dr. Stefan Pop și Petru Truța din cauza memorandumului dus la Viena. — *Reuniunea rom. de agricultură* din comitatul Sibiiului va arangia duminică la 27 noiembrie n. în comuna Avrig o esopție de vite împreună cu distribuie de premii în bani. — *Studentii universitari maghiari* au hotărît să publice un răspuns la replica studenților români; acesta duplică se va publica cu cheltuēla kulturegyeletului din Cluș, care va pune la dispoziția studenților maghiari 5—6000 fl. — *Calca ferată Avrig-Făgăraș* s'a deschis în duminica trecută; astfel Sibiiul, legat cu Avrig, a ajuns în legătură directă cu Făgărașul. — *Corpurile legiuitoare ale României* se vor deschide mâine duminică prin mesagiu regesc cetit de ênsuș regele.

Necrolôge. *Vêduva Ana Brote* n. Popovici-Barcian, a încetat din viață la 8/20 noiembrie, în Sibiiu, în etate de 69 ani. O gelesc: Dr. Aurel Brote, director de bancă; Eugen Brote, proprietar; Victor Brote, practicant silvic; Iulian Brote, locotenent c. și r.; Liviu Brote, econom, ca fii; Ana Marienescu, Sabina Brote, Iustina Sandeanu, ca fiice; dr. Atanasiu Marienescu, jude la curtea de apel; dr. George Sandeanu, medic, ca gineri; Minerva Brote născ. Massotti, ca nore; Eugen Marienescu, student universitar; Delia Marienescu, Emil Brote, Letiția Sandeanu, Victor Comșa, Dorina Brote, ca nepoți și nepôte. — *Elena Câdea* n. Nicolae, soția protopresbiterului Ioan Câdea din Avrig, a reposat acolo în 7/19 noiembrie în etate de 31 ani. — *Elia Dogariu*, paroc gr. or. român în Arad, a murit acolo la 9/21 l. c., în etate de 45 ani; reposatul a fost frate cu dl Toma Dogariu jude la tabla regescă din Timișoara. — *Alesandru Ioanovici*, protopresbiter gr. or. român al tractului Buziaș, a încetat din viață la Jebel, în 5/17 noiembrie, în etate de 76 ani. — *Emilia Gabor* n. Moga, soția dlui Daniil Gabor, subjude reg. în pensiuie și asesor consistorial în

Sibiiu, membră a reuniunii femeilor române de acolo, a reposat la Sibiiu în 11/23 l. c. în etate de 50 ani.

OGLINDA LUMEI.

O mirésă pentru abonați. Un proprietar al unui diar sêptemănal din Londra «Pearsens Weekly» a avut idea să ofere abonaților sei «ca premiu» o fată de măritat cu un venit anual de 2500 de franci. Negreșit că în Londra, ca și pretotindenea se află destule fete de măritat și de aceea proprietarul diarului a găsit în scurtă vreme o englezică frumoasă (avênd venitul anunțat) care locuia cu mumă-sa într'o mahala a Londrei. Se înțelege, că pe lângă abonații vechi, îndată s'au abonat vre-o alte 2—3000 de persoane, cari voiau să concureze la minunatul «premiu.» Ca candidați de însurătoare s'au prezentat îndată o mulțime de ofițeri, de pensionari, de funcționari, de negustori, slujbași de tot felul etc. Mai înteu cu toții au trebuit să-și trimită fotografiile la biroul redacției. După aceea proprietarul i-a chemat pe rînd să-i recomande la mirésă. Fiecare candidat dădea gazetarului câte 100—200 de franci bacșiș ca să-i recomande pe el în deoseb, precum și «miresei» juvaericele ca să-l alégă pe el. Într'o sêră a fost prezentat un candidat, într'alta altul și așa mai departe. Proprietarul diarului băgă în tótă diua câte o sută, doue de franci în busunar, plus că în fiecare sêră trăgea chefuri strașnice pe socotela «mirilor.» Mirésa căpêtă în fiecare di câte un dar, plus prăjituri, cognacuri și bilete de intrare la teatru. Ea inse nu alegea pe nici un «candidat.» Când numărul acestora se sfêrșise, proprietarul gazetei făcuse o avere de vre-o 300,000 de franci, iar fata pe jumătate. Ea n'avea nici o zestre, ci făcuse o «simplă» escrocherie cu directorul gazetei. Acesta după ce și-a umplut punga cu parale și a tras un șir de chefuri bune, a anunțat abonaților sei următoarele. — Abonații mei să nu se supere, căci sînt în tratative cu alte doue fete, de o rară frumuseță și cu zestre bună, pe cari le voi oferî ca «premiu.» În cas de nereușită nu mai scot gazeta. Ôre ce mai are de gînd să facă englezul nostru?

O nouă carieră pentru femei. În Danemarca parlamentul a conferit la vre-o câteva femei posturile de stenografi. Una din aceste este dómna Grundtvig, una din directoarele mișcării femeieșci din Danemarca. Afară de a fi stenografă a camerei, dómna Grundtvig, dirijeză diarul emancipator «Kviuden y'stampfundet» (Femeia și societatea), organ al ligei daneze pentru triumful femeiei. Femeile așa dară, au trecut peste pragul Camerei. Chestia e acum de a ști cât timp va trebui femeilor spre a parcurge mica distanță ce, dela emiciclu parlamentar desparte mēsa stenografilor de banca deputaților!

Călindarul sêptemănei.

Diua sêpt.	Călindarul vechiu	Călind. nou	Sorele
Dumin. a 25 după Rusali, Ev. dela Luca c. 10. gl. 8, a inv. 3. res. ap			
Duminică	15 SS. M. Gurei, Samo.	27 Virgilius	7 23 4 12
Luni	16 Ap. și Ev. Mateiu	28 Günther	7 24 4 12
Mărți	17 Par. Gregoie Neoces.	29 Eberhard	7 25 4 11
Mercuri	18 S. M. Platon și Roman	30 Andreiu	7 26 4 11
Joi	19 Prof. Avide	1 Dec. Oscar	7 29 4 10
Vineri	20 Par. Grigorie	2 Candida	7 30 4 10
Sâmbătă	21 (†) Intrarea în bis.	3 Fran. Xaver.	7 31 4 10

Proprietar, redactor răspundător și editor: IOSIF VULCAN.

CU TIPARIUL LUI IOSIF LÁNG & COMP. ÎN ORADEA-MARE.